

॥ श्री हयग्रीव स्तोत्रम् ॥

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किक केसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि ॥

* ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम्।

आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीवं उपास्महे ॥

१

स्वतः सिद्धं शुद्ध स्फटिकमणि भूभृत् प्रतिभटं

सुधासघ्रीचीभिः ध्युतिभिः अवदात त्रिभुवनम्।

अनन्तैः त्रय्यन्तैः अनुविहित हेषाहलहलं

हताशेषावद्यं हयवदनं ईडीमहि महः

२

समाहारः साम्नां प्रतिपदमृचां धाम यजुषां

लयः प्रत्यूहानां लहरि विततिः बोध जलधेः।

कथा दर्प क्षुभ्यत् कथक कुल कोलाहल भवं

हरत्वन्तर्धान्तं हयवदन हेषा हलहलः

३

प्राची सन्ध्या काचिदन्तः निशायाः

प्रज्ञादृष्टेः अञ्जनश्रीः अपूर्वा।

वक्त्री वेदान् भातु मे वाजिवक्त्रा

वागीशाख्या वासुदेवस्य मूर्तिः ॥

४

विशुद्ध विज्ञान घन स्वरूपं

विज्ञान विश्राणन बद्धदीक्षम्।

दयानिधिं देह भृतां शरण्यं

देवं हयग्रीवमहं प्रपद्ये ॥

५

अपौरुषेयैः अपि वाक् प्रपञ्चैः

अद्यापि ते भूतिं अदृष्ट पाराम्।

स्तुवन् अहं मुग्ध इति त्वयैव

कारुण्यतो नाथ कटाक्षनीयः ॥

६

दाक्षिण्य रम्या गिरिशस्य मूर्तिः

देवी सरोजासन धर्मपत्नी।

व्यासादयोऽपि व्यपदेश्य वाचः

स्फुरन्ति सर्वे तव शक्ति लेशैः ॥

७

मन्दोऽभविष्यन् नियतं विरिञ्चो

वाचां निधे वञ्चित भागधेयः।

दैत्यापनीतान् दययैव भूयोऽपि

अध्यापयिष्यो निगमान् न चेत् त्वम् ॥

८

वितर्क डोलां व्यवधूय सत्त्वे

बृहस्पतिं वर्तयसे यतस्त्वम्।

तेनैव देव त्रिदशेश्वराणां

अस्पृष्ट डोलायितं आधिराज्यम् ॥

९

अग्नौ समिद्धार्चिषि सप्ततन्तोः

आतस्थिवान् मन्त्रमयं शरीरम्।

अखण्ड सारैः हविषां प्रदानैः

आप्यायनं व्योम सदां विधत्से ॥

१०

यन्मूलमीदृक् प्रतिभाति तत्त्वं या मूलमाम्नाय महा द्रुमाणाम्। तत्त्वेन जानन्ति विशुद्ध सत्त्वाः त्वां अक्षरां अक्षर मातृकां त्वाम् ॥	११
अव्याकृताद् व्याकृत वानसि त्वं नामानि रूपाणि च यानि पूर्वम्। शंसन्ति तेषाम् चरमाम् प्रतिष्ठां वागीश्वर त्वां त्वदुपज्ञ वाचः ॥	१२
मुग्धेन्दु निष्यन्द विलोभनीयां मूर्तिं तवानन्द सुधा प्रसूतिम्। विपश्चितः चेतसि भावयन्ते वेलां उदारां इव दुग्ध सिन्धोः ॥	१३
मनोगतं पश्यति यः सदा त्वां मनीषिणां मानस राजहंसम्। स्वयं पुरोभाव विवाद भाजः किम्कुर्वते तस्य गिरो यथार्हम् ॥	१४
अपि क्षणार्धं कलयन्ति ये त्वां आप्लावयन्तं विशदैः मयूखैः। वाचां प्रवाहैः अनिवारितैस्ते मन्दाकिनीं मन्दयितुं क्षमन्ते ॥	१५
स्वामिन् भवद्भ्यान सुधाभिषेकात् वहन्ति धन्याः पुलकानुबन्धम्।	

अलक्षिते कापि निरूढमूलं अङ्गेषु इवानन्दथुं अङ्कुरन्तम् ॥	१६
स्वामिन् प्रतीचा हृदयेन धन्याः त्वद्धान चन्द्रोदय वर्धमानम्। अमान्तं आनन्द पयोधिमन्तः पयोभिः अक्षणां परिवाहयन्ति ॥	१७
स्वैरानुभावाः त्वदधीन भावाः समृद्ध वीर्याः त्वदनुग्रहेण। विपश्चितो नाथ तरन्ति मायां वैहारिकीं मोहन पिञ्छिकां ते ॥	१८
प्राङ् निर्मितानां तपसां विपाकाः प्रत्यग्र निःश्रेयस संपदो मे। समेधिषीरंस्तव पाद पद्मे संकल्प चिन्तामणयः प्रणामाः ॥	१९
विलुप्त मूर्धन्य लिपि क्रमाणां सुरेन्द्र चूडापद लालितानाम्। त्वदंघ्रि राजीव रजःकणानां भूयान् प्रसादो मयि नाथ भूयात् ॥	२०
परिस्फुरन्नूपुर चित्रभानु - प्रकाश निर्धूत तमोनुषङ्गाम्। पदद्वयीं ते परिचिन्महेऽन्तः प्रबोध राजीव विभात सन्ध्याम् ॥	२१

त्वत्किङ्करालंकरण उचितानां त्वयैव कल्पान्तर पालितानाम्। मञ्जुप्रणादं मणिनूपुरं ते मञ्जूषिकां वेदगिरां प्रतीमः ॥	२२
संचिन्तयामि प्रतिभा दशास्थान् संधुक्षयन्तं समय प्रदीपान्। विज्ञान कल्पद्रुम पल्लवाभं व्याख्यान मुद्रा मधुरं करं ते ॥	२३
चित्ते करोमि स्फुरिताक्षमालं सव्येतरं नाथ करं त्वदीयम्। ज्ञानामृत उदञ्चन लम्पटानां लीलाघटी यन्त्रं इवाश्रितानाम् ॥	२४
प्रबोध सिन्धोः अरुणैः प्रकाशैः प्रवाल सङ्घातं इवोद्वहन्तम्। विभावये देव सपुस्तकं ते वामं करं दक्षिणं आश्रितानाम् ॥	२५
तमांसि भित्वा विशदैः मयूखैः संप्रीणयन्तं विदुषश्चकोरान्। निशामये त्वां नवपुण्डरीके शरद्धने चन्द्रम् इव स्फुरन्तम् ॥	२६
दिशन्तु मे देव सदा त्वदीयाः दयातरङ्ग अनुचराः कटाक्षाः।	

श्रोत्रेषु पुंसाम् अमृतं क्षरन्तीं सरस्वतीं संश्रित कामधेनुम् ॥	२७
विशेषवित् पारिषदेषु नाथ विदग्ध गोष्ठी समराङ्गणेषु। जिगीषतो मे कवितार्किकेन्द्रान् जिह्वाग्र सिंहासनं अभ्युपेयाः ॥	२८
त्वां चिन्तयन् त्वन्मयतां प्रपन्नः त्वां उद्गणन् शब्दमयेन धाम्ना। स्वामिन् समाजेषु समेधिषीय स्वच्छन्द वादाहव बद्धशूरः ॥	२९
नानाविधानां अगतिः कलानां न चापि तीर्थेषु कृतावतारः। ध्रुवं तवानाथ परिग्रहायाः नवं नवं पात्रमहं दयायाः ॥	३०
अकम्पनीयानि अपनीति भेदैः अलंकृषीरन् हृदयं मदीयम्। शङ्काकलङ्क अपगमोज्ज्वलानि तत्त्वानि सम्यञ्चि तव प्रसादात् ॥	३१
* व्याख्या मुद्रां करसरसिजैः पुस्तकं शङ्खचक्रे विभ्रद्भिन्न स्फटिकरुचिरे पुण्डरीके निषण्णः। अम्हानश्रीः अमृत विशदैः अंशुभिः प्लावयन् मां	

श्रीः

श्री हयग्रीव स्तोत्रम्

श्रीमते रामानुजाय नमः

आविर्भूयादनघ महिमा मानसे वागधीशः ॥

३२

* वागर्थ सिद्धिहेतोः

पठत हयग्रीव संस्तुतिं भक्त्या।

कवितार्किक केसरिणा

वेङ्कटनाथेन विरचितामेताम् ॥

३३

कवितार्किकसिंहाय कल्याणगुणशालिने।

श्रीमते वेङ्कटेशाय वेदान्तगुरवे नमः ॥

॥ इति श्री हयग्रीव स्तोत्रं समाप्तम् ॥